

ТЕМА 5. АНТИКОРУПЦІЙНІ МЕСНИКИ:

Хто бореться
з корупцією в
Україні?

ПЛАН

I. Загальний погляд на антикорупційні органи

II. Система антикорупційних органів в Україні

КЕЙС «FIMI MEDIA»

У 2020 році хорватський суд засудив колишнього прем'єр-міністра країни, Іво Сандера, до 8 років ув'язнення у справі «Fimi Media», що стала символом партійної та державної корупції в Хорватії. Під час перебування на посаді (2003-2009) Сандер займався переведенням державних грошей через рекламне агентство з метою отримання особистої вигоди та на користь своєї колишньої партії.

Засудження Сандера – «перлина» в списку розслідувань Управління з протидії корупції та організованій злочинності, спеціального бюро при прокуратурі Хорватії, яке спеціалізується на розслідуваннях, пов'язаних із корупцією та організованою злочинністю. Рішення створити спеціалізований антикорупційний орган прийняли у 2001 році. Воно мало на меті вирішити проблему корупції в Хорватії та підготувати країну до вступу в ЄС.

Корупція справді стала способом життя під час війни за незалежність проти сербів 1991-1995 років. ЄС запровадив суворе ембарго на постачання зброї до колишньої Югославії, і Хорватія звернулася до торговців чорному ринку, щоб забезпечити постачання зброї. Замість того, щоб карати тих, хто збагатився на війні, тодішній президент вирішив нагородити спекулянтів – разом із іншими своїми вірними прихильниками – державними активами.

- ✓ Після смерті президента у 1999 році до влади прийшла нова партія. Новий уряд вніс зміни до конституції, щоб створити більш типову європейську парламентську демократію, і переорієнтував зовнішню політику на членство в ЄС і НАТО.
- ✓ Резолюція 2002 року визначила вступ до ЄС як національну стратегічну мету.
- ✓ У 2003 році Хорватія офіційно подала заявку на членство в ЄС.
- ✓ Ефективна діяльність Управління забезпечила довіру до хорватських правоохоронних органів і допомогла забезпечити вступ держави до Європейського Союзу у 2013 році.

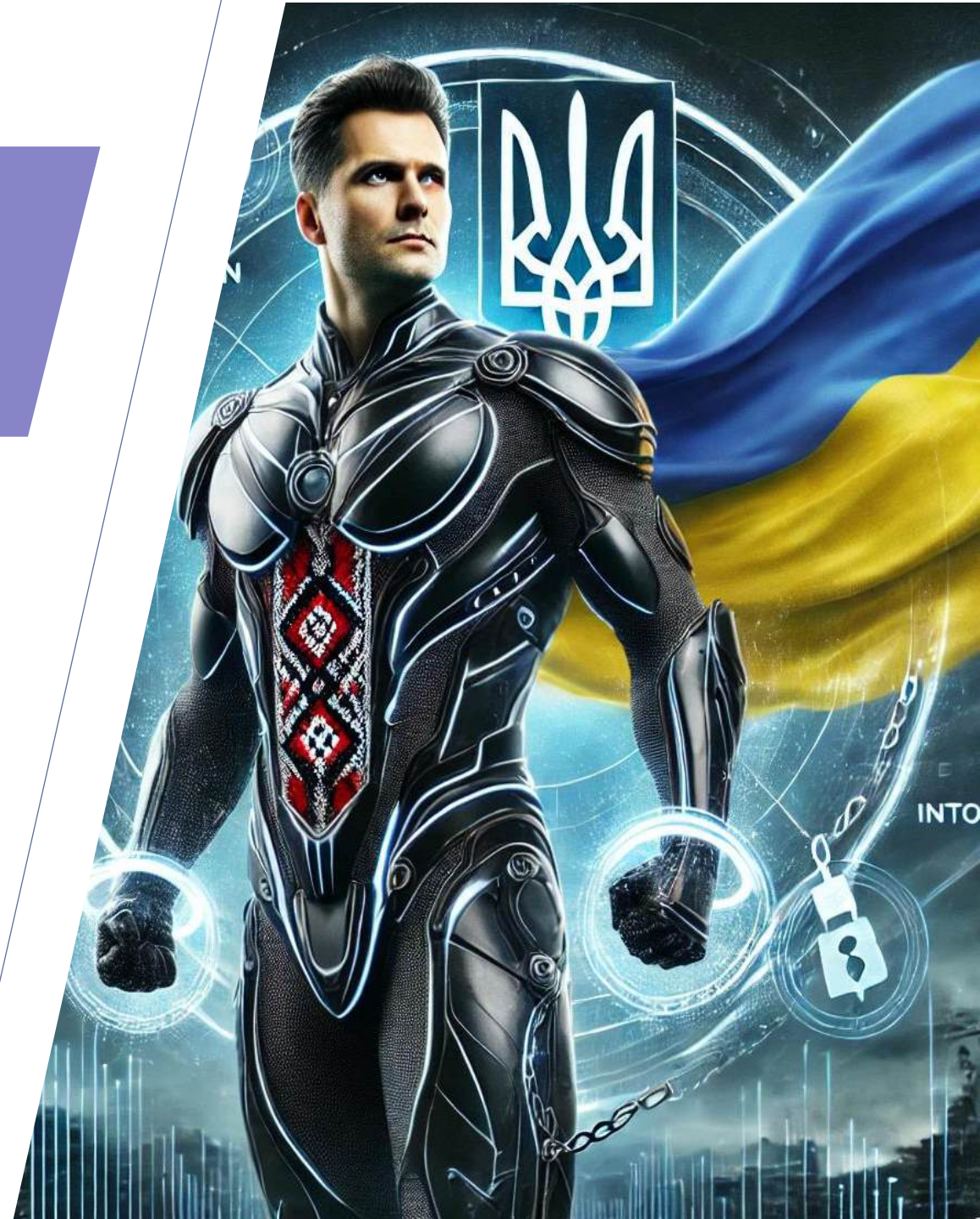
«ЗЛОЧИНЕЦЬ НЕ БУДЕ ЛОВИТИ СЕБЕ САМ»

Державні органи,
які мають боротися
з корупцією, самі з
нею пов'язані,
тому потрібно
створювати окремі
антикорупційні
органи.

ОЧІКУВАННЯ ЩОДО АНТИКОРУПЦІЙНИХ ІНСТИТУЦІЙ

- ✓ НЕЗАПЛЯМОВАНА КОРУПЦІЄЮ РЕПУТАЦІЯ З ВІДСУТНІСТЮ СЛІДІВ ПОЛІТИЧНОГО ВТРУЧАННЯ
- ✓ КООРДИНАЦІЯ ЗУСИЛЬ ІЗ БОРОТЬБИ ПРОТИ КОРУПЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ВЕРТИКАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ
- ✓ МОЖЛИВІСТЬ ЦЕНТРАЛІЗУВАТИ ВСЮ НЕОБХІДНУ ІНФОРМАЦІЮ ПРО КОРУПЦІЮ Й ОЧОЛИТИ АНТИКОРУПЦІЙНІ ЗУСИЛЛЯ

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

Міжнародні юридичні інструменти відрізняються за сферою застосування, юридичним статусом, членством, механізмами реалізації та моніторингу. Проте всі вони мають на меті одне – встановити загальні стандарти боротьби проти корупції на національному рівні шляхом її криміналізації, забезпечення виконання антикорупційних законів, а також діяльності із запобігання корупції.

- Конвенція ООН проти корупції
- Двадцять керівних принципів боротьби проти корупції
- Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу проти корупції
- Конвенція Африканського Союзу щодо запобігання і боротьби проти корупції
- Протокол проти корупції Південно-Африканського Союзу з розвитку
- Міжамериканська Конвенція проти корупції

ДЕРЖАВИ ЗОБОВ'ЯЗАНІ ЗАБЕЗПЕЧИТИ НАЯВНІСТЬ:

- ✓ спеціалізованих органів із запобігання корупції;
- ✓ спеціалізованих органів або осіб, на яких покладено обов'язки з боротьби проти корупції за допомогою правоохоронних заходів.

НАПРЯМИ РОБОТИ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ

Антикорупційна політика, аналітика, моніторинг та координація

Цей напрям передбачає вивчення корупції як явища, а також оцінку ефективності антикорупційних заходів. Також сюди належать вироблення й координування національної політики у сфері антикорупції, координація її виконання та моніторинг.

Запобігання корупції в структурах влади

У фокусі – формування високих етичних стандартів у діяльності публічних органів. Це можливо завдяки встановленню правил поведінки, заохоченню їх виконання, а також застосуванню дисциплінарної відповідальності за недотримання. Сюди можна віднести попередження конфлікту інтересів, перевірку та забезпечення доступу громадськості до відомостей у деклараціях посадових осіб.

НАПРЯМИ РОБОТИ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ

Розслідування та кримінальне переслідування

Цей напрям передбачає ефективне застосування антикорупційного законодавства на всіх стадіях кримінального процесу. А це нагляд за міжвідомчою співпрацею й обміном інформацією щодо конкретних справ і поза ними. Сюди також належить виконання функцій центральної установи для взаємної правової допомоги й розгляду запитів про екстрадицію. Також у межах цього напрямку може відбуватися збирання та аналіз статистичних даних у справах про корупцію.

Освіта та просвіта

По-перше, це створення освітніх програм для населення, освітніх установ для державних службовців; по-друге, це організація кампаній з інформування громадськості, по-третє, робота із засобами масової інформації, неурядовими організаціями, бізнес-спільнотою та населенням загалом. Часто важливість цього напрямку недооцінюють. Проте ефективна протидія корупції неможлива без зниження толерантності до неї серед населення.

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ

Незалежність

Вона передбачає прозору процедуру відбору керівництва, недопущення впливу, аполітичність. Під впливом маються на увазі спроби тиску на орган через зміну законодавства, публічні атаки, необґрунтовані відмови або затягування процесу надання інформації, реалізації спільних заходів тощо з боку інших органів, скорочення фінансування органу.

Професійність

Вона передбачає, що в органі працюють висококваліфіковані та добросовісні кадри, які мають достатні теоретичні й практичні знання, щоб виконувати свою роботу ефективно та вчасно.

Забезпеченість ресурсами

Під ресурсами варто розуміти кошти, технічне забезпечення, доступ до баз даних та реєстрів тощо. Їх має бути достатньо, щоб залучати кращих фахівців, підвищувати їхню кваліфікацію, а також створювати найновіші технічні рішення для швидкої та ефективної роботи.

II. СИСТЕМА АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ

Проблема корупції й так не була новою для України, але у 2014 році, після втечі експрезидента Віктора Януковича, ситуація стала критичною.

По-перше, згідно з Індексом сприйняття корупції від Transparency International Україна посідала 142 зі 175 місць у світі за станом корупції й мала 26 балів зі 100.

По-друге, українське суспільство, отримавши доступ до Межигір'я, нарешті побачило наскільки масштабною була ця проблема.

СТВОРЕНО АНТИКОРУПЦІЙНІ ОРГАНИ В УКРАЇНІ:

**НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО
З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ
КОРУПЦІЇ**

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), створення якого передбачав прийнятий у 2014 році Закон України «Про запобігання корупції»;

**НАЦІОНАЛЬНЕ
АНТИКОРУПЦІЙНЕ
БЮРО УКРАЇНИ**

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), що було створено в результаті прийняття у 2014 році Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України»;

СТВОРЕНО АНТИКОРУПЦІЙНІ ОРГАНИ В УКРАЇНІ:

Національна рада з питань антикорупційної політики, створена указом Президента України в 2014 році

Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), що є самостійним структурним підрозділом Офісу Генерального прокурора, була утворена наказом Генерального прокурора у 2015 році;

Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (НАМА), утворене у 2015 році в результаті прийняття Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів»:

**ВИЩИЙ
АНТИКОРУПЦІЙНИЙ
СУД**

Вищий антикорупційний суд (ВАКС), утворений у 2019 році в результаті прийняття Закону України «Про Вищий антикорупційний суд».

Як працюють та взаємодіють антикорупційні органи?

А тепер подивимось на роботу та взаємодію антикорупційних органів у реальному житті.

Привіт! Мене звати Артем, мені 23 роки, я закінчую магістратуру та у вільний час волонтеру в зоозахисній організації. Нещодавно я почав знімати квартиру навпроти обласної прокуратури, тож ранок починається не з кави, а зі споглядання крутезної Бентлі, на якій приїжджає на роботу керівник. Мені стало цікаво, чим ще володіє "звичайний" прокурор, тож я зайшов подивитись його декларацію на Єдиний державний реєстр декларацій, але навіть і Бентлі там не знайшов. Тож вирішив подати заяву в НАЗК про це порушення.

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК)

В структурі антикорупційних органів відповідає за запобігання корупції.

НАЗК перевіряє електронні декларації, звіти політичних партій, факти щодо наявності конфлікту інтересів, розробляє проекти Антикорупційної стратегії країни та державної програми з її виконання, погоджує антикорупційні програми інших органів, взаємодіє з викривачами, складає адміністративні протоколи про вчинення високопосадовцями правопорушень, пов'язаних з корупцією, проводить антикорупційну експертизу проектів законів та актів Кабінету міністрів України.

НАЗК також веде Реєстр корупціонерів, в якому ви можете перевірити посадовців чи депутатів на предмет вчинення ними корупційних правопорушень.

НАЗК перевірило декларацію керівника прокуратури, та окрім відсутності Бентлі виявило, що прокурор приховав також інформацію про бізнес своєї дружини. Усі зібрані матеріали НАЗК передало НАБУ. Почалося розслідування.

НАЗК перевірило декларацію керівника прокуратури, та окрім відсутності Бентлі виявило, що прокурор приховав також інформацію про бізнес своєї дружини. Усі зібрані матеріали НАЗК передало НАБУ. Почалося розслідування.

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)

В структурі антикорупційних органів виконує роль Шерлока Холмса (відповідає за розслідування)

Детективи НАБУ розслідують корупційні злочини, які стосуються високопосадовців або великих сум державних коштів.

На сайті НАБУ також є окремий розділ "Лонґриди", в якому публікується інформація про резонансі справи. Зокрема, описана суть корупційних схем та перебіг розслідування.

Детективи НАБУ виявили, що прокурор брав гроші за "закриття справ". Детективи НАБУ залучили агента під прикриттям та з'ясували, що прокурор не брав гроші особисто, а пропонував сплатити "послугу" через фірму його дружини. Матеріали розслідування були передані в САП для підготовки обвинувачення.

Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП)

Відповідає за підтримку обвинувачення в суді

Прокурори САП здійснюють процесуальне керівництво у справах, які веде НАБУ та підтримує по цих справах обвинувачення у суді (ВАКС). САП є самостійним підрозділом в Офісі Генерального прокурора.

Прокурори САП звернулися до ВАКС з проханням притягнути до відповідальності корупціонера і конфіскувати майно отримане корупційним шляхом, зокрема, те саме незадеклароване Бентлі.

Вищий антикорупційний суд (ВАКС)

Притягує до відповідальності винних

Здійснює розгляд справ про корупційні злочини, які розслідувалися НАБУ.

Ви можете наживо спостерігати за розглядом резонансних справ в суді на Ютуб каналі. Цікавіше за серіали Netflix! Майбутнім юристам та детективам це точно стане при нагоді!

Прокурори надали вагомі докази і ВАКС виніс обвинувальний вирок та конфіскував майно. Всі активи були передані до АРМА, яке виставило їх на аукціон. Бентлі був проданий за 8 640 000 гривень і ці гроші поповнили державний бюджет.

Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА)

Відповідає за розшук та визначає подальшу долю активів

АРМА є органом зі спеціальним статусом, уповноваженим на формування та реалізацію державної політики у сфері виявлення та розшуку активів, отриманих внаслідок здійснення корупційних злочинів, а також на управління такими активами на період їх перебування під арештом.

Цікаво, як їм вдається розшукувати активи? Чи до яких схем вдаються корупціонери, щоб сховати своє майно, отримане шляхом вчинення корупційних злочинів?

Тепер мій ранок починається з кави :) Пам'ятай, що ти можеш перевірити декларації усіх посадових осіб. Якщо ти помітив незадеклароване майно, ти знаєш що робити далі :)

ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ (НАЗК)

Національне агентство з питань запобігання корупції є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику (Закон України «Про запобігання корупції»).

Національне агентство створене відповідно до Закону України "Про запобігання корупції".

НАЗК працює за такими напрямками:

- аналізує ситуацію з корупцією в Україні та розробляє відповідну Антикорупційну стратегію та державну програму з її реалізації, а також координує виконання цих документів;
- виявляє корупційні норми у законодавстві та проектах актів;
- контролює дотриманням правил етичної поведінки, законодавства щодо запобігання конфлікту інтересів у діяльності публічних службовців;
- координує та надає методичну допомогу державним органам та органам місцевого самоврядування у виявленні та усуненні корупціогенних ризиків у їх діяльності, погоджує та контролює виконання антикорупційних програм у цих органах;
- контролює та перевіряє декларації публічних службовців, проводить моніторинг способу їх життя;
- стежить за дотриманням обмежень щодо фінансування політичних партій, законним та цільовим використанням партіями виділених з державного бюджету коштів, своєчасністю подання партіями відповідних звітів та достовірністю включених до них відомостей, розподіляє виділені з державного бюджету кошти на фінансування статутної діяльності політичних партій.
- співпрацює з викривачами корупції, надає їм правовий та інший захист

Адмініструє:

- Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;
- Єдиний державний реєстр фінансових звітів політичних партій.
- НАЗК співпрацює з іншими державними органами для реалізації антикорупційної політики України.

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА ВКЛЮЧАЄ:

- розроблення проекту державної антикорупційної програми з виконання антикорупційної стратегії та координація її виконання
- розроблення проектів нормативно-правових актів
- міжнародна діяльність
- координацію виконання міжнародних зобов'язань держави у сфері формування та
- реалізацію антикорупційної політики
- забезпечення аналітичної та функціональної підтримки МЗС у забезпеченні санкційної політики визначення осіб, що сприяють війні, серед іноземних суб'єктів
- забезпечення аналітичної підтримки щодо пошуку активів підсанкційних осіб за кордоном
- забезпечення доброчесності
- запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та інших обмежень
- пошук колаборантів як осіб, що діють в умовах конфлікту інтересів
- моніторинг способу життя
- антикорупційна експертиза проектів нормативно-правових актів (НПА)
- координація антикорупційних уповноважених
- просвітництво у сфері запобігання корупції та формування нульової толерантності до корупції
- погодження антикорупційних програм
- допомога з питань застосування актів антикорупційного законодавства
- координація та допомога викривачам корупції
- фінансовий контроль за статками посадовців та кандидатів на посади
- контроль за використанням коштів платників податків політичними партіям

УПОВНОВАЖЕНІ ПІДРОЗДІЛИ З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЇ

Головна мета їхньої діяльності – організація та здійснення заходів із запобігання та виявлення корупції у кожній публічній сфері життя країни.

Консультують працівників органів із питань повідомлення про корупцію, заповнення декларацій, а також здійснюють заходи для виявлення конфлікту інтересів і його подальшого врегулювання керівниками органів.

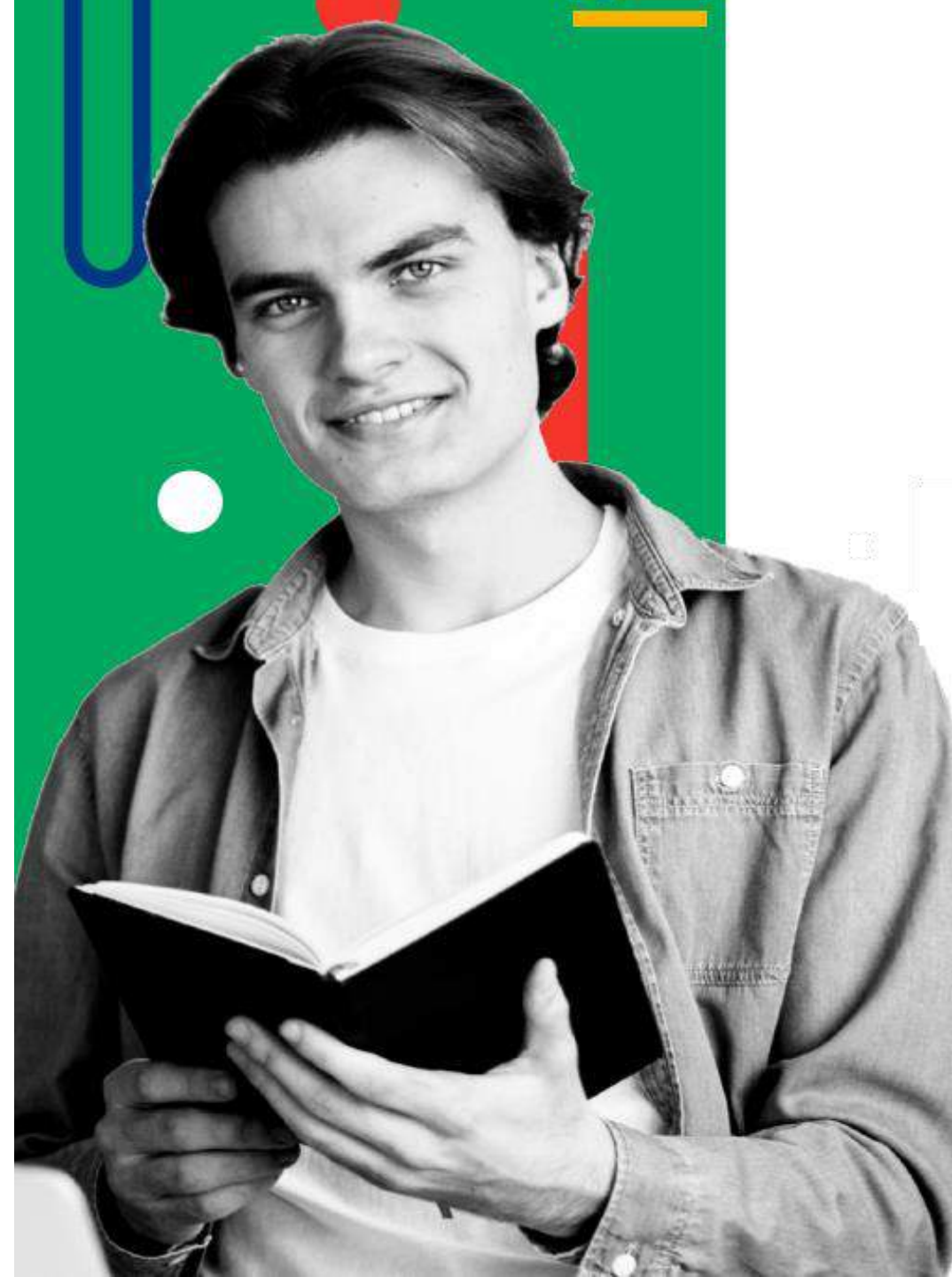
БЕЗ

КОРУПЦІЇ

Окремо варто згадати про осіб, відповідальних за реалізацію антикорупційної програми юридичної особи. Вони також не є працівниками НАЗК – їх призначають в юридичних особах (наприклад, на державних підприємствах), які зобов'язані затверджувати та реалізовувати антикорупційні програми.

Головними завданнями таких осіб є підготовка, забезпечення реалізації та контроль за здійсненням заходів щодо запобігання, протидії та виявлення корупції в юридичній особі. Крім того, вони аналізують корупційні ризики в них.

Основними завданнями Нацради є:

- підготовка пропозицій щодо визначення, актуалізації та вдосконалення антикорупційної стратегії для Президента;
- здійснення аналізу стану запобігання та протидії корупції в Україні, ефективності реалізації антикорупційної стратегії та відповідних заходів;
- підготовка пропозицій щодо поліпшення координації та взаємодії між тими, хто працює у сфері запобігання і протидії корупції, та подання їх Президенту;
- сприяння реалізації рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO), Організації економічної співпраці та розвитку (OECD) та інших провідних міжнародних організацій щодо запобігання та протидії корупції, а також підвищення ефективності міжнародного співробітництва України в цій сфері;
- сприяння науково-методичному забезпеченню з питань запобігання та протидії корупції.

НАЦІОНАЛЬНА РАДА З ПИТАНЬ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Консультативно-
дорадчий орган при
Президентові України з
питань визначення,
актуалізації та
вдосконалення
антикорупційної
стратегії.

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Єдиний законодавчий орган державної влади України.

Саме Верховна Рада визначає засади антикорупційної політики та ухвалює Антикорупційну стратегію, проводить парламентські слухання щодо корупції, а також затверджує та оприлюднює щорічну національну доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики.

Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики відповідає за підготовку антикорупційних законопроектів та здійснює антикорупційну експертизу законопроектів, які вносяться на розгляд Верховної Ради України.

ВЕРХОВНА РАДА
УКРАЇНИ

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Це колегіальний орган, що є найвищим у системі виконавчої влади України.

Він затверджує Державну програму з виконання Антикорупційної стратегії та схвалює Стратегію комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції.

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Є центральним органом виконавчої влади.

У контексті антикорупційного законодавства Мін'юст проводить антикорупційну експертизу проєктів нормативно-правових актів, розроблених органами виконавчої влади й внесених на розгляд Кабінету Міністрів України, та чинних нормативно-правових актів; він також проводить антикорупційну експертизу нормативно-правових актів під час їхньої державної реєстрації.

ЖОМОВА ЯМА ІЛЛІ КИВИ

Кейс

2020 році на ютуб-каналі “БІГУС інфо” вийшов випуск програми “Наші гроші”, присвячений колишньому народному депутату, Іллі Киви. Окрім іншого, у випуску йшлося про жомову яму – ділянку території, яку Кива здавав за 100 000 грн на місяць і на якій заробив 1 200 000 грн за рік, згідно з його декларацією.

Завдяки роботі журналістів на цю справу звернули увагу НАЗК та САП, а потім справу розглядав Вищий антикорупційний суд. САП вимагала визнання необґрунтованими активів Киви у вигляді грошових коштів на суму 1 242 236 грн та їх стягнення в дохід держави.

Цей випадок став першим в історії України випадком цивільної конфіскації необґрунтованих активів.

ЯК ВЗАЄМОДІЮТЬ УСІ ЦІ ОРГАНИ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ?

1

- НАЗК, формуючи антикорупційну політику держави, розробляє Антикорупційну стратегію й потім вносить її проект на розгляд Кабінету Міністрів України як суб'єкту законодавчої ініціативи країни.

2

- Кабінет Міністрів України після розгляду цього проекту на засіданні вносить Антикорупційну стратегію до Верховної Ради України.

3

- Коли Верховна Рада України ухвалює Антикорупційну стратегію, вона стає Законом і обов'язковою для виконання всіма органами влади на місцевому та національному рівнях. Це робить заходи із запобігання корупції системними, скоординованими та ефективними.

ЯК ВЗАЄМОДІЮТЬ УСІ ЦІ ОРГАНИ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ?

4

- Наступний крок – розробка НАЗК проєкту Державної програми з виконання Антикорупційної стратегії, яка передбачає конкретні заходи та строки їх виконання для державних органів.

5

- Кабінет Міністрів України на засіданні приймає цю програму.

6

- Виконання Державної програми є завданням усіх органів влади. Своєю чергою НАЗК здійснює моніторинг та координує цей процес. Також Національне агентство може взаємодіяти з Кабінетом Міністрів України, щоб позитивно впливати на реалізацію Державної програми.

ГОЛОВНИМИ ОРГАНАМИ,
ЩО ЗАЙМАЮТЬСЯ РОЗСЛІДУВАННЯМ
КОРУПЦІЇ, Є:

НАЦІОНАЛЬНЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ БЮРО УКРАЇНИ

Це державний правоохоронний орган, завданням якого є протидія корупційним та іншим кримінальним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці, а також вжиття інших передбачених законом заходів щодо протидії корупції.

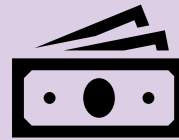
**ЗАКОН УКРАЇНИ
«ПРО НАЦІОНАЛЬНЕ
АНТИКОРУПЦІЙНЕ
БЮРО УКРАЇНИ»**

Підслідність Національного антикорупційного бюро України визначається залежно від характеру корупційного злочину, розміру завданої шкоди та суб'єкта злочину (високопосадовці або окремі службові особи). Детективи НАБУ здійснюють досудове розслідування корупційних злочинів, а також суміжних злочинів, зокрема таких, як протиправне заволодіння майном підприємства, установи чи організації; відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом; та видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону.

НАБУ має право розслідувати злочини, якщо є хоча б одна з таких умов:

злочин вчинено топпосадовцями

розмір предмета злочину або завданої ним шкоди в 500 і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення злочину, якщо злочин вчинено публічним службовцем

підкуп службової особи або вплив на прийняття нею рішення, вчинений щодо службової особи іноземної держави або топпосадовців.

СПЕЦІАЛІЗОВАНА АНТИКОРУПЦІЙНА ПРОКУРАТУРА

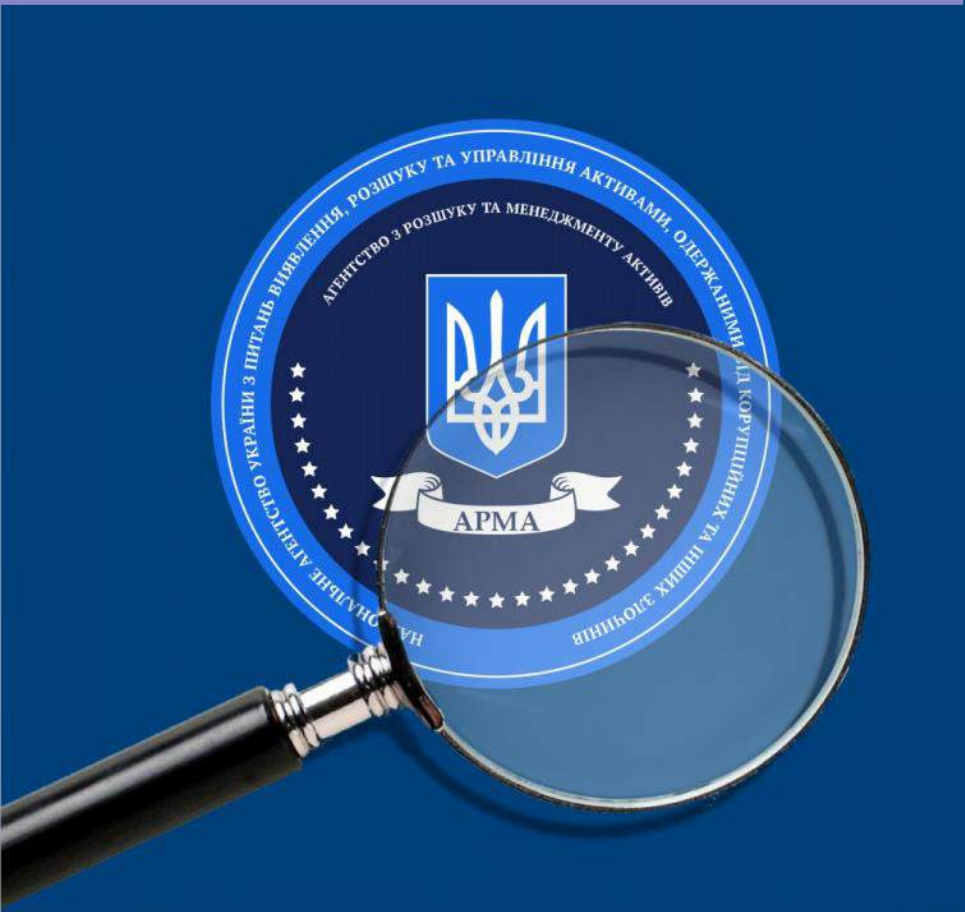
Створена як самостійний структурний підрозділ Офісу Генерального прокурора.

Прокурори САП здійснюють процесуальне керівництво, нагляд за досудовим розслідуванням та оперативно-розшуковою діяльністю НАБУ, а також підтримують державне обвинувачення у Вищому антикорупційному суді у провадженнях, які належать до підслідності НАБУ.

СПЕЦІАЛІЗОВАНА АНТИКОРУПЦІЙНА ПРОКУРАТУРА

АРМА

Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (скорочено – АРМА).

Його утворення як центрального органу виконавчої влади передбачено Законом України від 2015 року та постановою Кабінету Міністрів України від 2016 року.

До повноважень АРМА належать формування та реалізація державної політики у сфері виявлення та розшуку активів, одержаних від корупційних правопорушень, які можуть бути арештовані, а також здійснення управління такими активами (допоки вони під арештом). АРМА не здійснює досудового розслідування корупційних злочинів. Водночас його діяльність є важливою для ефективного розслідування таких кримінальних проваджень.

Залученими до розслідування органами є:

ДБР

Національна
поліція

СБУ

Органи
прокуратури

ДЕРЖАВНЕ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Здійснює досудове розслідування окремих корупційних злочинів, які не належать до компетенції НАБУ та Нацполіції.

Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України **ДБР** проводить досудове розслідування **корупційних злочинів**, учинених:

- ✓ працівником правоохоронного органу, що обіймає посаду, яка є нижчою за посаду вищого начальницького складу;
- ✓ прокурором, який обіймає посаду заступника керівника підрозділу обласної прокуратури та нижче;
- ✓ службовими особами НАБУ, крім випадків, визначених Кримінальним процесуальним кодексом;
- ✓ керівником або іншими прокурорами САП.

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ

До повноважень Національної поліції належить здійснення досудового розслідування злочинів, зокрема корупційних, які не належать до компетенції НАБУ та ДБР.

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ

- ✓ Нацполіція складає адміністративні протоколи про вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, стосовно осіб, які не є високопосадовцями.
- ✓ Слідчі Нацполіції здійснюють досудове розслідування корупційних злочинів у решті випадків, а саме коли такі злочини не належать до підслідності жодного іншого правоохоронного органу.
- ✓ Наприклад, корупційні злочини, вчинені службовими особами органів виконавчої влади, які не є правоохоронцями, якщо сума збитків менша за 500 прожиткових мінімумів для працездатної особи.

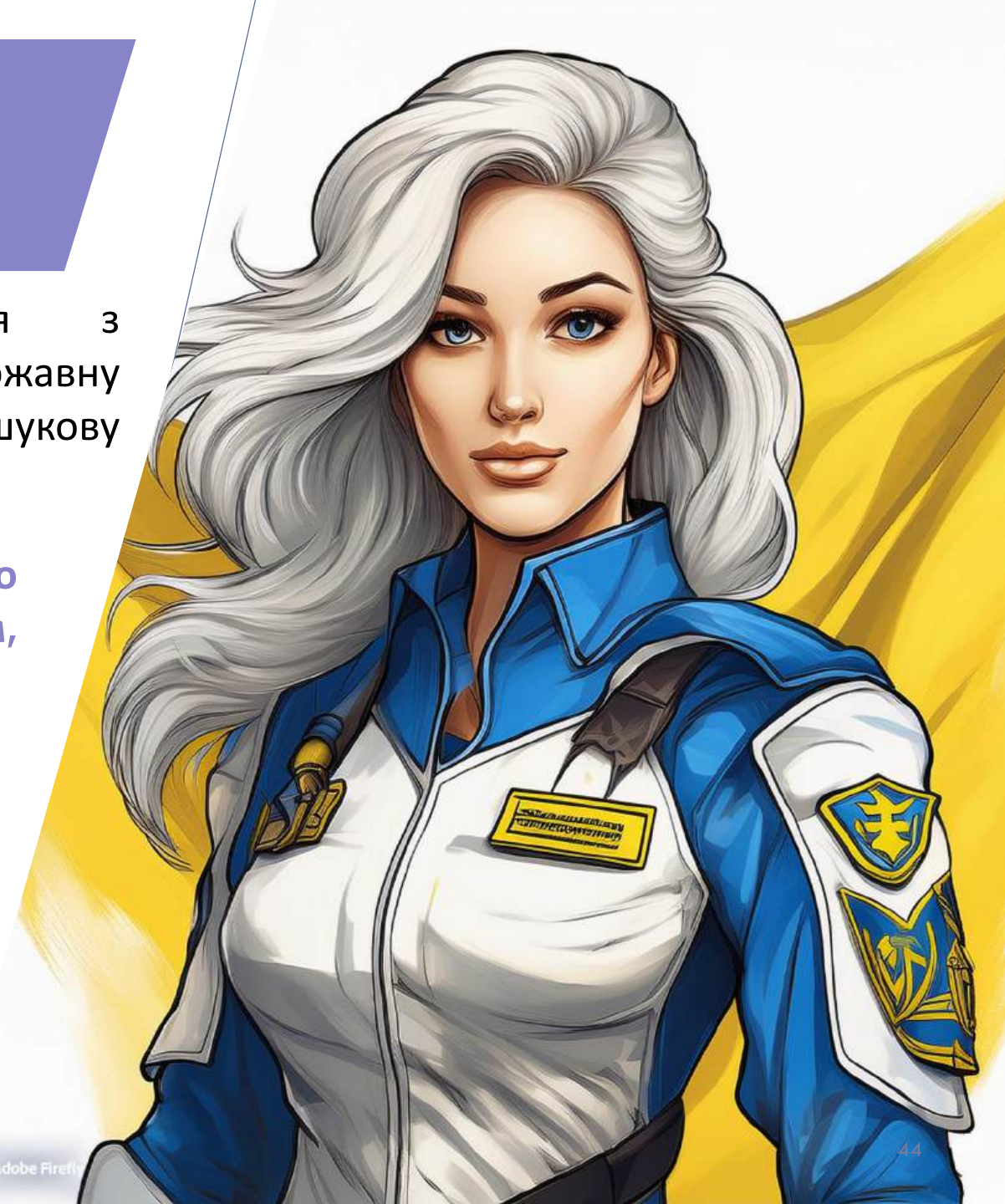

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України. Він проводить оперативно-розшукову діяльність, зокрема й у корупційних злочинах.

СБУ може здійснювати розслідування в справах про зловживання владою або службовим становищем, якщо цей злочин:

- ✓ встановлено під час розслідування злочинів щодо порушення державної таємниці;
- ✓ вчинений особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані зі злочинами, вчиненими особою, стосовно якої здійснюється досудове розслідування злочинів щодо порушення державної таємниці та не підпадає під підслідність НАБУ.

ОРГАНИ ПРОКУРАТУРИ (ПРОКУРАТУРА)

Прокуратура відповідно до Закону України «Про прокуратуру» здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням та підтримує обвинувачення в судах у справах Нацполіції, ДБР і СБУ

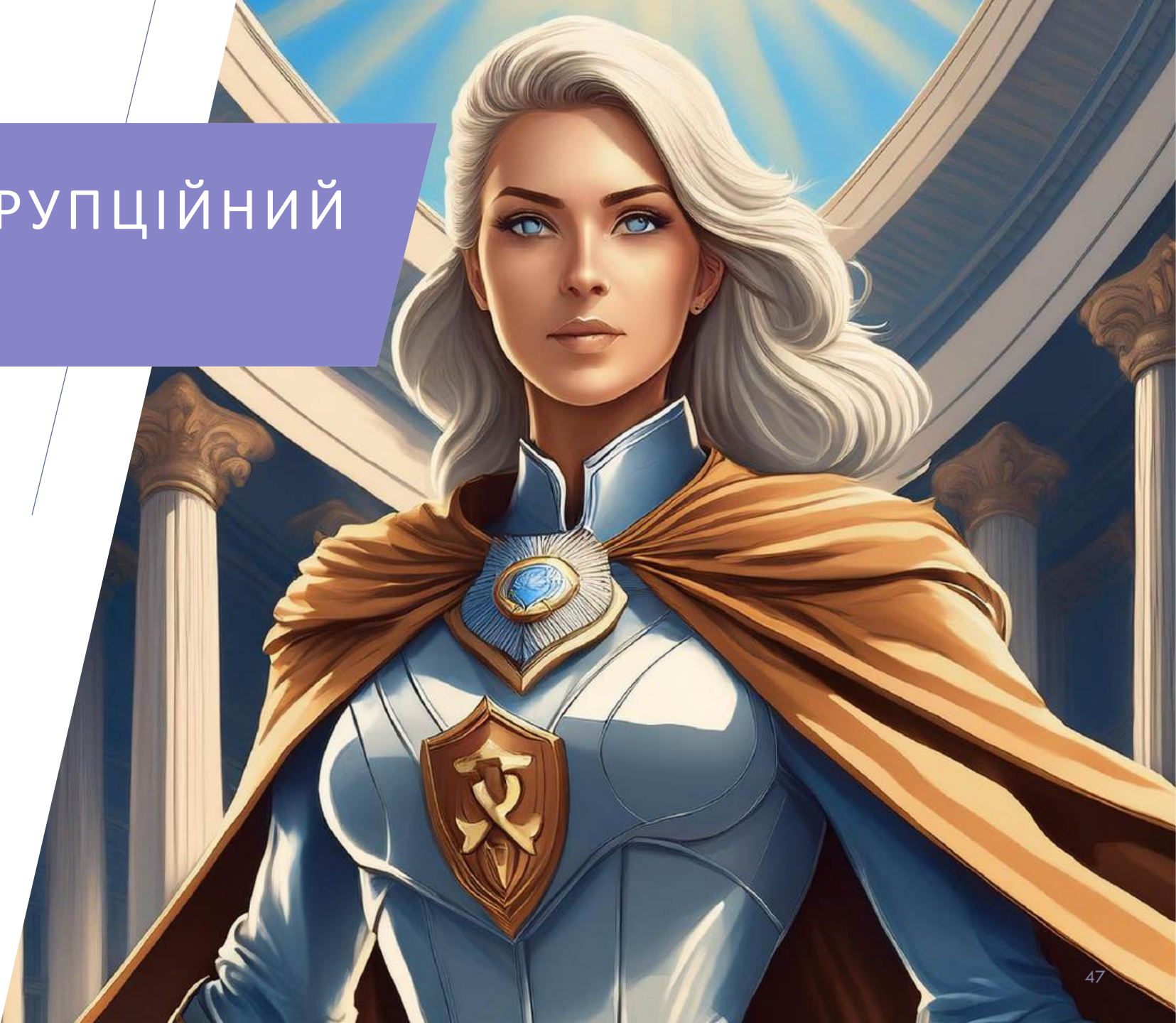
ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

ВИЩИЙ АНТИКОРУПЦІЙНИЙ СУД

Спеціалізованим антикорупційним органом призначеним до відповідальності є Вищий антикорупційний суд.

Під час створення спеціалізованих антикорупційних органів, які запобігають корупції та розслідують її, було зрозуміло, що необхідно також створити спеціалізований суд.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів» надав 12 місяців на утворення суду, і цей строк закінчувався 14 червня 2019 року.

У червні **2018** року було прийнято спеціальний **Закон «Про Вищий антикорупційний суд»**, за яким ВАКС мав розпочати роботу лише після призначення щонайменше 35 суддів, зокрема 10 суддів Апеляційної палати.

ВАКС розпочав свою роботу через рік після прийняття Закону, якраз у **2019-му**.

ВАКС є вищим спеціалізованим судом у системі судоустрою України. Він здійснює розгляд проваджень про корупційні злочини, які розслідувало НАБУ, а також судовий контроль за діяльністю НАБУ через слідчих суддів.

- ✓ ВАКС ухвалює рішення як суд першої та апеляційної інстанцій. Він також здійснює апеляційний перегляд проваджень про корупційні злочини, ухвалені іншими судами до створення ВАКС.
- ✓ Залученими є загальні місцеві суди, окружні адміністративні суди, загальні та адміністративні апеляційні суди, Верховний Суд.
- ✓ Загальні місцеві суди розглядають справи за адміністративними протоколами, складеними НАЗК та Нацполіцією; кримінальні провадження про корупційні злочини, які розслідували Національна поліція, ДБР, СБУ; справи про притягнення до цивільно-правової відповідальності.
- ✓ Окружні адміністративні суди розглядають справи щодо визнання незаконними нормативно-правових актів, рішень, виданих із порушенням вимог антикорупційного законодавства.
- ✓ Загальні та адміністративні апеляційні суди здійснюють перегляд рішень місцевих судів у кримінальних і цивільних справах та в межах адміністративного судочинства відповідно.
- ✓ Верховний Суд здійснює перегляд рішень апеляційних загальних та адміністративних судів, а також переглядає рішення ВАКС

КЕЙС «МАШИНА ДЕПУТАТА»

У 2023 році САП звернулася до ВАКС з проханням конфіскувати 2,2 мільйона гривень у депутата Криворізької районної ради. Історія стосувалася автомобіля Mercedes-Benz S 450 4MATIC 2021 року випуску, який депутат та його дружина собі придбали. Вартість машини становила 3,6 мільйона гривень і САП аргументувала свій позов тим, що депутат не міг купити собі машину з легальних джерел доходів.

Згідно зі статтю 291 Цивільного процесуального кодексу України, якщо суд на підставі всіх доказів не може підтвердити, що автомобіль чи необхідні для його купівлі кошти були отримані законно, такі активи визнаються необґрунтованими і мають бути віддані державі.

Власнику було наказано сплатити державі частину вартості авто, а саме 54,17% його вартості, тобто понад 1,9 мільйона гривень

УСПІХИ УКРАЇНСЬКОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Поява антикорупційних органів забезпечила й появу нових ефективних інструментів для боротьби з корупцією. Один із них – система електронного декларування та запуск **Єдиного реєстру декларацій (ЄДР)**, онлайн-системи, що дає змогу держслужбовцям вносити, перевіряти та оприлюднювати майнові декларації. З одного боку, електронна система оптимізує процес перевірки декларацій, з іншого – через те, що вона доступна всім, це забезпечує прозорість системи і дає змогу залучити громадянське суспільство до моніторингу та перевірки.

У 2021 році в Києві пройшла конференція «Сім років антикорупційної реформи», у якій взяли участь представники антикорупційних органів України та іноземні партнери, аби обговорити головні досягнення нашої країни в боротьбі з корупцією. Важливо те, що іноземні партнери також відмічають дієвість різних антикорупційних інструментів в Україні:

Керівник Антикорупційної ініціативи ЄС Аллан Паг Крістенсен серед основних досягнень створеної в Україні антикорупційної системи назвав системи електронного декларування та публічних закупівель.

Посол Європейського Союзу в Україні Матті Маасікас зазначив: *«У боротьбі з корупцією немає ніяких бар'єрів. З моменту Революції Гідності Україна зробила значний прорив у боротьбі з корупцією. Результати уже є відчутними. Важливо їх утримати. Європейський Союз надаватиме у цьому підтримку».*

Тимчасова повірена у справах США в Україні Крістіна Квін зауважила, що попри численні виклики Україна досягла значного поступу: *«Нова антикорупційна архітектура змінила Україну. Велике значення має система електронного декларування, адже кожен може побачити статки посадовців».*

Посол Швейцарії в Україні Клод Вільд відзначив прогресивність українського антикорупційного законодавства, зокрема щодо повернення активів.

Як громада може контролювати та захищати власний бюджет?

Як і в житті, під час гри корупціонери намагаються вкрасти весь бюджет міста. Вони ретельно приховують свої справжні обличчя від порядних громадян. Удень корупціонери намагаються нічим не відрізнятись від громадян, ґрунтовно аргументують та переконують, що є затятими борцями з корупцією, котрі прагнуть зберегти бюджет міста та кинути за грати «справжніх корупціонерів». Однак, коли настає слушна нагода, тобто "ніч", корупціонери розкрадають загальний бюджет по власних кишнях. Очолює їх Олігарх/иня.

Перш ніж зрозуміти як захищати бюджет, варто розібратися, як він формується та на що витрачаються кошти.

З чого складається місцевий бюджет?

Формування бюджету:

Видатки бюджету:

Аби кожен з нас міг перевіряти, куди йдуть наші податки, в Україні діють принципи бюджетної прозорості, що встановлюють обов'язкову фінансову звітність органів влади.

Бюджетний кодекс України передбачає обов'язок інформування громадян з питань складання, розгляду, затвердження, виконання державного бюджету та місцевих бюджетів, а також контролю за їх виконанням.

А де шукати дані про доходи та видатки державних структур?

Для забезпечення принципу бюджетної прозорості та публічності, в Україні створено ряд інструментів аналізу бюджетних доходів та видатків.

Давайте ознайомимося із основними порталами на прикладі особистої історії Євгенії, яка нещодавно виявила корупційну схему місцевої влади за допомогою відкритих даних.

Привіт! Мене звали Женья і я не уявляю своє життя без спорту. Я саме з тих, хто зранку виходить на зарядку, вдень йде в спортзал, а ввечері – на пробіжку. Нещодавно разом із подругою я поїхала на вихідні в сусіднє місто і була дуже здивована кількістю та якістю спортивних майданчиків. Повернувшись додому я вирішила перевірити скільки моє місто витрачає на облаштування місць для спорту. Для цього я відкрила OpenBudget і побачила, що на фізичну культури і спорт місто витратило в 2020 році 80 925 562 грн.

Державний портал OpenBudget

Портал був створений у 2018 році і призначений для інформування в доступній формі широкого кола громадськості про бюджетну політику України, щоб всі верстви населення розуміли, на що витрачаються кошти платників податків. Портал створює можливості для прозорого діалогу влади з громадськістю з питань планування та виконання бюджету на державному та місцевому рівнях. На порталі можна знайти бюджет вашого міста, побачити складові його дохідної частини, розподіл видатків (на що ваша громада витрачала бюджетні кошти), відсоток виконання. І все це у зрозумілих графіках, замість величезних таблиць з купою цифр! За допомогою візуалізації набагато легше сприймати дані. На цьому ж порталі можна ознайомитися з державним бюджетом.

А до того, як був створений державний портал, наша команда Центру "Ейдос" розробила портал "Відкритий бюджет", який першим став візуалізовувати бюджетну інформацію. На порталі можна навіть побачити бюджет на мапі міста з позначками на об'єктах, на які витрачаються кошти (бюджет тих міст, які зареєструвалися).

Аби зрозуміти як саме розподіляються кошти, я направила запит в міську раду та дізналася, що спортивні майданчики встановлюються за програмою місцевої влади "Спортивні майданчики в кожен мікрорайон". Детальніше про цю програму я прочитала на веб-порталі відкритих даних. Як виявилось, в сусідньому дворі мали поставити 7 турніків та облаштувати баскетбольний майданчик. Але ж я займаюсь там кожен день і точно знаю, що там стоїть лише 4 турніки та облаштований майданчик для баскетболу.

Єдиний державний веб-портал відкритих даних

Держава збирає та накопичує інформацію про різні аспекти нашого життя. Ці дані дуже цінні, і велика частина з них має бути доступною та відкритою для бізнесу, журналістів, громадськості. Відкриті дані допомагають контролювати роботу державних органів, покращувати державні сервіси та створювати нові.

Заходьте на портал та знайдіть різноманітну інформацію від розпорядників вашого міста. Тут ви знайдете інформацію про закупівлі, витрати, бюджетні показники, тарифи, видобування, споживання, імпорт/експорт енергоносіїв, державні гарантії, звіти, бюджетні програми тощо.

І найголовніше – портал надає доступ до інформації у формі відкритих даних з можливістю її подальшого використання. Тобто, ви навіть можете запустити свій стартап і зробити корисний застосунок для міста чи для бізнесу (наприклад, як наш портал "Відкритий бюджет" чи сервіс громадського транспорту EasyWay), або чат-бот (як LvivCityHelper)!

Тоді я подумала, що місцевій владі просто не вистачило грошей, але про всяк випадок перевірила закупівлю турніків на порталі публічних закупівель Prozorro. Виявилось, що договір таки уклали на закупівлю 7 турніків і облаштування площадки за ціною більше 2 млн. грн.

Електронна система публічних закупівель Prozorro

Електронна система з'явилася завдяки громадській організації Transparency International Ukraine. Вони проадвокатували Закон України "Про публічні закупівлі", ініціювали розробку електронної системи і з 2016 року система Prozorro стала обов'язковою для публічних замовників.

Це онлайн-платформа, де державні та комунальні замовники оголошують тендери (конкурси) на закупівлю товарів, робіт і послуг, а представники бізнесу змагаються на торгах за можливість поставити їх державі. За чотири роки існування система заощадила для держбюджету України 150 млрд грн!

На сайті використання публічних коштів Spending я побачила, що гроші за договором вже оплачені. Так мені стало зрозуміло, що по документах закуплено 7 турніків, але по факту поставили 4. Гроші за 3 турніки осіли в кишенях якогось корупціонера.

Єдиний веб-портал використання публічних коштів

В 2015 році команда Центру "Ейдос" проадвокатувала прийняття Закону України «Про відкритість використання публічних коштів». Таким чином, вся інформація про використання бюджетних коштів стала відкритою!

На виконання цього закону, був розроблений державний портал.

Spending - це офіційний ресурс з відкритими даними про використання бюджетних коштів в Україні та найбільша база даних з публічних фінансів України.

Це корисне джерело даних для активних громадян, журналістів. Тепер жодна копійка бюджетних коштів не залишиться в тіні!

Я одразу ж написала заяву в поліцію. Виявилось, що корупціонером був начальник управління культури, молоді та спорту міської ради. Ось так, просто за допомогою інтернету я змогла відновити справедливість!

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!